

Проведений аудитивний аналіз прикладів відмови дає підстави зробити висновок, що в експліцитних за формою вираження висловленнях, незалежно від соціокультурного рівня мовця, провідним чинником, який визначає їхню просодичну організацію, є саме лексико-граматична будова речення. При цьому просодичні засоби по відношенню до лексико-граматичних виконують підсилюючу функцію, надаючи висловленням середній або високий рівень емоційно-прагматичного потенціалу та однозначно актуалізуючи причину відмови: відсутність у мовця настрою, бажання, інтересу тощо або неможливість чи недоречність прийняття пропозиції, запити, запрошення і т. ін. адресата; потреба висловити протилежну думку або аргумент чи уникнути відповіді; критична оцінка, ігнорування, іронія, роздратування, обурення, осуд, заборона, протест, наказ тощо. Завдяки зазначеній взаємодії, просодичні засоби набувають здатності виконувати і емпатичну функцію, яка привертає та загострює увагу на відмові, і сугестивну, за рахунок якої здійснюється вплив на слухача.

Отримані під час аудитивного аналізу результати можуть бути використаними у якості теоретичного підґрунтя для дослідження специфіки взаємодії засобів різних рівнів мови у вираженні різних типів емоційних висловлень.

Література:

1. Сокирська О. С. Статус, ознаки та особливості функціонування висловлювань відмови в англійському діалогічному мовленні / О. С. Сокирська // Мова і культура : [наук. журн.]. – К. : Вид. дім Д. Бураго, 2012. – Вип. 15, Т. VII (161). – С. 214–222.
2. Сокирська О. С. Систематизація ознак усної актуалізації висловлювань відмови в англійському діалогічному мовленні / О. С. Сокирська // Наукові записки. Серія : Філологічні науки (мовознавство). – Кіровоград : РВВ КДПУ ім. В. Винниченка, 2013. – Вип. 118. – С. 292–295.

Список джерел ілюстративного матеріалу

3. Christie A. At Bertram's Hotel. [Electronic Resource] / A. Christie // N. Y. : HarperCollins Publishers Inc. – 2011. – Access Mode : <http://www.harpercollins.com/9780062073693/at-bertrams-hotel>.
4. Dickens Ch. A Christmas Carol [Electronic Resource] / Ch. Dickens // Planet PDF. – 2011. – Access Mode : http://www.ibiblio.org/ebooks/Dickens/Carol/Dickens_Carol.pdf.
5. Fielding H. Bridget Jones's Diary / Helen Fielding. – L. : MacMillan Publishers Ltd, Picador, 1997. – 157 с.
6. Grisham J. The Pelican Brief / John Grisham. – N. Y. : Island Books, 1992. – 436 p.
7. Groom W. Forest Gump / Winston Groom. – N. Y. : Pocket Books, 1994. – 248 p.
8. Rowling J. K. Harry Potter and the Philosopher's Stone / J. K. Rowling [Electronic Resource] // Scholastic. – 1999. – Access Mode : <http://thesis.umd.ac.id/datapubliknonthesis/EBOOK124.pdf>.
9. Rowling J. K. Harry Potter and The Chamber of Secrets [Electronic Resource] / J. K. Rowling // Scholastic Inc. – 1999. – Access Mode http://harrypotter.scholastic.com/excerpts/HP_Book2_Chapter_Excerpt.pdf.
10. Twain M. The Adventures of Tom Sawyer / Mark Twain. – N. Y. : Aladdin Classics, 2001. – 260 p.
11. Wilde O. An ideal husband / Oscar Wilde. – L. : Dover Thrift Editions, 2000. – 96 p.
12. Wilde O. Lord Arthur Savile's Crime & Other Stories / Oscar Wilde. – L. : J.R. Osgood, McIlvaine and Co., 1891. – 168 p.
13. Wilde O. The Importance of Being Earnest / Oscar Wilde. – Cambridge University press, 1999. – 126 p.
14. Wilde O. The Picture of Dorian Gray [Electronic Resource] / Oscar Wilde // Planet Monk Books. – 2013. – Access Mode <http://books.planetmonk.com/>.

УДК 81'374.73 : [811.411.21 + 811.161.2]

О. А. Соловйова,

Київський національний лінгвістичний університет, м. Київ

СТРУКТУРА ФУНКЦІОНУВАННЯ ФРАЗЕОСЕМАНТИЧНИХ ПОЛІВ БІНАРНИХ КОНЦЕПТІВ «ДОБРО-ЗЛО» СУЧАСНИХ АРАБСЬКОЇ І УКРАЇНСЬКОЇ МОВ

У статті проаналізовано основні концепції функціонування фразеосемантичних полів бінарних концептів «ДОБРО-ЗЛО» (на матеріалі сучасних арабської і української мов), розглянуто ключові етичні категорії, в яких вони функціонують. Основний зміст дослідження становить аналіз різноманітних засобів вираження лексико-семантичних функцій концептів «ДОБРО-ЗЛО», що вказує на дуалістичну природу арабської і української фразеології.

Ключові слова: концепт, бінарні опозиції, фразеологічна одиниця, фразеологія, концептуальна категоризація, морально-етичні категорії.

PHRASEOLOGICAL AND SEMANTIC FIELDS' STRUCTURE FUNCTIONING OF BINARY CONCEPTS GOOD-EVIL IN MODERN ARABIC AND UKRAINIAN

The scientific paper is attempted to analyze the phraseological and semantic fields operation basic binary language concepts GOOD-EVIL (based on the modern Arabic and Ukrainian), examines its key ethical categories. The main scientific paper contents are to analyze the various means of expression of the lexical-semantic features concepts GOOD-EVIL that indicates the dualistic nature of Arabic and Ukrainian phraseology. This paper is also aimed for an intralingua analysis and tertium comparationis some phraseological units with others, non-phraseological formations, some lexical items, word-buildings and structural-semantic schemes. Binary language concepts GOOD-EVIL in our study may vary syntactically because of the same situation that can convey not only stylistic, but essentially different meaning.

Key words: concept, binary oppositions, phraseological unit, phraseology, conceptual categorisation, ethical-moral categories.

СТРУКТУРА ФУНКЦИОНИРОВАНИЯ ФРАЗЕОСЕМАНТИЧЕСКИХ ПОЛЕЙ БИНАРНЫХ КОНЦЕПТОВ «ДОБРО-ЗЛО» СОВРЕМЕННЫХ АРАБСКОГО И УКРАИНСКОГО ЯЗЫКОВ

В статье проанализированы основные концепции функционирования фразеосемантических полей бинарных концептов «ДОБРО-ЗЛО» (на материале современных арабского и украинского языков), рассмотрены ключевые этические категории, в которых они функционируют. Основное содержание исследования состоит в анализе различных средств выражения лексико-семантических функций концептов «ДОБРО-ЗЛО», что указывает на дуалистическую природу арабской и украинской фразеологии.

Ключевые слова: концепт, бинарные оппозиции, фразеологическая единица, фразеология, концептуальная категоризация, морально-этические категории.

Постановка проблеми. Проблема отримання, відтворення, переробки та видозміни інформації у вербальній формі у свідомості людини, що стала домінуючою у сучасних лінгвокогнітивних дослідженнях, зумовлює сьогодні нові підходи до розвитку філологічної думки у вивченні концептів. Проблема осмислення мовних концептів як структур є актуальною та приваблює дослідників, оскільки саме за сукупністю концептів можна зробити висновки про ментальну модель дійсності, яка відображається у мові та мовній свідомості носіїв конкретної мови. Як арабська, так і українська мови містять в собі самобутню світоглядну систему, концептуальність якої є універсальною для людської культури взагалі. Проте складний багатовекторний, трансцендентальний процес концептуальної категоризації світу все ще потребує подальших досліджень. Серед найпоширеніших та найдосліджувальних концептів на наш погляд виявляються комплекси понять етичного-естетичного, філософського змісту, зокрема бінарна опозиція «ДОБРО-ЗЛО».

Аналіз останніх досліджень. Ряд досліджень, присвячених аналізу концептів ДОБРО-ЗЛО ми можемо знайти в українській, англійській, німецькій, російській мовах (Л. Коткова, О. Лисицька, І. Зміїова, Г. Делгермаа, О. Богданова, М. Аверина, Л. Шатилова та ін.). Т. В. Печагіна досліджувала категоріальні концепти ДОБРО-ЗЛО в дитячій фантазі (в російській, британській і німецькій мовах). Дослідження О. А. Єгорової виконано в руслі міждисциплінарного підходу на основі сучасної лінгвістики, психолінгвістики, когнітивної лінгвістики, де розглядаються вербалізовані асоціативні реакції як мовні форми уявлення знання в людській свідомості в рамках антропоцентричної парадигми. Комплексний етимологічний аналіз індоєвропейських мовних позначень понять *добра* і *зла* виконала дослідниця О. О. Батуєва. Лінгвокультурні концепти «good» і «evil» представлені у науковому доробку Л. В. Коліжук. Структурно-семантичну організацію фразеологізмів через призму репрезентації релігійного світу людини (на матеріалі російської, англійської та арабської мов) досліджувала Л. Л. Григор'єва. Саме дослідження уявлень про морально-етичні категорії ДОБРО-ЗЛО, як основоположні концепції в різних лінгвокультурних соціумах становлять зацікавленість дослідників.

Однак, фразеосемантичні одиниці, що репрезентують бінарні концепти ДОБРО-ЗЛО, не достатньо досліджені у зіставному аспекті. На нашу думку потребує більш детального вивчення система функціонування фразеосемантичних полів на позначення бінарних концептів ДОБРО-ЗЛО на матеріалі сучасної арабської і української мов.

Мета статті полягає у дослідженні бінарних концептів ДОБРО-ЗЛО та засобів їх вербалізації у фразеосемантичних полях (ФСП).

Виклад основного матеріалу дослідження з обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Вивчення форм вербальної репрезентації численних концептів у лінгвістичних традиціях дозволило припустити, що ФСП структурують концепти переважно у формі бінарних опозицій: *добрий/злий, життя/смерть, краса/нотвора* тощо. Комплементарні антонімічні пари, безперечно, не вичерпують зміст ФСП, а лише виступають своєрідним каркасом, навколо якого систематизують ядрні та периферійні значення.

Ключовими онтологічними, екзистенційними концептами є протиставлення «ДОБРО-ЗЛО». Категорія блага виступає центральною концептуальною ознакою, що протиставляється «злу» яке пригнічує благополуччя та моральні цінності.

На думку російського вченого-сходознавця В. Д. Ушакова фразеологічний аспект, саме у порівняльно-зіставному дослідженні вперше був намічений Л. І. Ройзензоном і Ю. Ю. Аваліані, а перша монографія присвячена зіставному аналізу фразеології (німецької і російської мов) належала А. Д. Райхштейну.

Як відомо, в фразеології здійснюються і внутрішньомовні зіставлення: одних фразеологічних одиниць (ФО) з іншими, а також з нефразеологічними утвореннями – окремими лексемами, змінними словосполученнями, структурно-семантичними схемами тощо [5, с. 100].

В результаті дослідження структурно-семантичних властивостей ФО арабської мови В. Д. Ушаков поділив ФО на наступні розряди: а) власне фразеологічні вирази – повністю або частково переосмислені словосполучення, а також речення неприказкового характеру; б) дієслівні перифрази, дієслова в яких оформлюють граматичні зв'язки та виражають абстрактні типові значення інцезивності, операційності, каузативності; в) приказково-афористичні вирази; г) образні порівняння. Ми підтримуємо думку науковця, водночас зазначаємо, що серед власне фразеологічних виразів арабської мови однією з найбільш розповсюджених моделей виступає іменне словосполучення «означуване + неузгоджене означення у родовому відмінку» (ідафа). У ролі першого члена ідафи переважно виступають іменники, але може також спостерігатись і препозиція прикметників.

Поряд з іменними фразеосполученнями в арабській мові поширені також і іменні фразеологічні вирази, які поділяються на власне фразеологічні вирази та на прислівниково-афористичні речення. В якості фразеологічних виразів, які позначають «світські» характеристики суб'єкту, можемо навести *ب زجی أعوس لم عی نم* «Якщо хтось чинитиме зло, тому воздасться тим самим» (*Коран, сура №4 «Жінки», аят 123*) [2, с. 21].

Тематика фразеологізмів на позначення концептів ДОБРО-ЗЛО досить різноманітна. Вона охоплює етичні категорії – *يا ربني یف هالقل شراب ري خلا لم عین* букв. «Я роблю добро, щоб зустріти його в могилі» (*лів.*) [2, с. 43], вживається, коли людина не чекає на негайну винагороду за зроблене нею добро. Укр.: *хто творить добро, тому бог відплатить (або: того бог благословить)*; моральні риси особистості: чесноти і вади – *هل یذر ل خبل او هل یضف مزل* «Щедрість – гідність, а скупість – порок» (*ліван., палест.*) [2, с. 81]; різноманітні побутові ситуації – *فراد نأب عین وب لأمج لم عی فدی یلل* – «Той, хто хоче вважатись погоничем верблюдів (бедуїном), робить двері свого будинку ширшими» (*йорд.*) [2, с. 171] та ін.

Окремі дієслівні фразеологічні вирази можуть виражати такі типові абстрактні значення (лексичні функції), як *інцезивність* (зміна стану, тобто включення в семантику дієслівної синтагми ідеї початку і кінця), *фінітність* (це така форма дієслова, яка виступає у ролі присудка простого речення або головної клаузи складного речення без додаткових модифікаторів) тощо. Таким чином лексичні функції можуть бути передані за допомогою: а) повністю або частково переосмислених фразеологічних висловів – *حورلا ملسا* – «Віддати Богу душу» [6, с. 45] (каузативна лексична функція) *فشرأ اترأج عیذ انم* «Хто ображає свого сусіда, побачить, як той волею Господа успадкує його дім» (*магр.*) [2, с. 96] (інтенсивність процесу ображення); б) слабо ідіоматичних дієслівних перифраз, які виконують лексичні функції, в яких дієслівний компонент має часткову ідіоматичність означуваного рівня (семасіологічну) або/і рівня означеного (ономасіологічну) – *یوس* «Вчинив добре та й втопи це у річці» (*ірак.*) [2, с. 22] (операційність).

Погоджуючись з Ушаковим В. Д., зазначимо, що дієслівні перифрази становлять інтерес не лише через їхню широкотематичність у Корані, але й також важливу стилістичну і «ідейну» функції, які вони виконують у сучасних арабських та українських фразеологізмах. Оскільки деякі перифрази не мають чіткого семантичного змісту (за виключенням того, що беруть на себе функцію вираження дієслівних категорій), а несуть виключно синтаксичну функцію. Не випадково в Корані нерідко надається перевага аналітичному способу вираження того чи іншого значення перед однослівним. Наприклад: *«O ті, хто увірували, бійтесь Аллаха і будьте разом із правдивими!»* (*Коран, сура №9 «Покаяння», аят 119*) [2, с. 102].

Інші дієслівні перифрази, які виконують лексичну функцію, перебуваючи один з одним у конверсних відношеннях і по-різному оформлюють зв'язки між описуваними ситуаціями та їх учасниками [7, с. 19]. Фразеологізми на позначення концептів ДОБРО-ЗЛО в арабській і українській мовах у нашому дослідженні можуть синтаксично варіюватись через ув'язнення однієї і тієї самої ситуації, які можуть нести не лише стилістичне, але й суттєво «ідейне» навантаження, особливо у відображенні етичних категорій. Таке варіювання дозволяє зобразити людину пасивною, безпорадною перед тією, чи іншою силою, дією, подією, які трапляються, або спіткають його (محب لوقي ام) «*Ладно, де у повній темряві нічого не видно, він суру з Корану береться читати*» [3, с. 22]. «Поки грім не гряне – мужик не перехреститься; Поки грім не гряне – Хома не перехреститься»); або коли хочуть спонукати кого-небудь не хвалитися своїми благодіяннями – رحب لابي يوس «*Зроби добро та кинь його у море*» (егип.) [2, с. 22]; або слугують попередженням для тих, хто вважає, що за добро завжди платять добром – ريخ الالغ رشال الصأ «*Корінь зла у вчиненні добрих справ*» (ірак.). Укр.: *за добрим ділом знаходиться, лихе саме нав'яжеться; не роби людям добра, не побачиш від них лиха, не зустрінеш зла*» (іорд.). «Не роби добра, не прийде до тебе і зло» (іорд.), «*Не зробиш добра, не зустрінеш зла*» (іорд.), «*Зробиш добро, зустрінеш зло*» (палест.) [2, с. 25-26]. Таким чином для дієслівних перифраз характерним є чергування «позитивних» та «негативних» емоцій на позначення концептів ДОБРО-ЗЛО, що дає нам підстави вважати дані фразеологізми дихотомією (поділ об'єму поняття на дві взаємовиключних частини), яку можна розглядати кризь призму бінарності.

Різноманітність синонімічних засобів вираження лексичних функцій слугує засобом створення експресивності [5, с. 105]. Саме розповсюдження багатьох дієслівних парадигм в лексичних функціях, які виражають ідеї «реалізації», «операційності» в формах імперативу свідчить, насамперед, про дидактичність, прескриптивність, які властиві фразеологічним одиницям на позначення бінарних концептів ДОБРО-ЗЛО.

Водночас фразеологічні вирази, які описують часткові ситуативні аспекти протиставлені іншим фразеологічним виразами можуть володіти «сентенціозністю», здійснюючи «дидактичну мету» набуваючи «узагальнюючо-повчального значення», тобто прислівниково-афористичні вирази (ПАВ). Саме ПАВ Ушаков В. Д. поділяє на прислів'я, в яких спостерігається семасіологічна ідіоматичність, та на афоризми, для яких характерна ономасіологічна ідіоматичність.

В нашому дослідженні саме арабські і українські фразеологічні вирази слугують важливим засобом увиразнення комунікативної експресії мовної системи, що становить судження релігійного, морально-етичного та побутового характеру, різноманітні повчання, спостереження або застереження. Наприклад: «Роби добро навіть лихим» (сир.) «*Роби добро добрим та лихим, щоб знайти добрих*» (лів.) «*Роби добро добрим та лихим, щоб знайти добрих*» (алж.). «*Хто не буде боротись (букв.: не відштовхує несправедливість) зі злом, сам творитиме зло*», вживається, щоб заохотити людину протидіяти злу [2, с. 33-34]. Укр.: *злий з лукавим водились, та двоє у яму звалились; хто лихо думає, з тим лихий (сатана) думає; Уникайте пекельного полум'я хоча б (за допомогою) половинки фініка*» (лів.) [2, с. 43-44]; говорить, щоб заохотити людину чинити правильно та робити добрі справи. Укр.: *сій добро, та й чекай добра*, «*Хто боїться злого духа, зустрінє його*», «*Хто боїться злого духа, зустрінє його*», «*Хто боїться злого духа, зустрінє його*», «*Хто боїться мавпи, зустрінє її*» (палест.) [2, с. 54-55], вживається, щоб охарактеризувати душевний стан людини, яка живе у полоні своїх безглузких страхів та ускладнює собі існування. Укр.: *кому що ввижається, той того й страшиється*.

Важливу текстоутворюючу роль несуть приказкові прискрипції, а саме: «...» «*Клянусь Аллахом, не увірує!... Та (людина), сусід якої не знаходиться у безпеці від його зла*» (Хадіс) [2, с. 94]; «*Від правди не цураються, а з брехуном не знаються*» (егип.) [2, с. 116] може засуджуватися негативне відношення до брехні. Укр.: *мели, Іване, доки вітру стане; плети, плети, я чув таких, як ти; говорив Мирон рябої кобили сон; лепечи що хоч, аби губа не гуляла; говорить, що слина до губи принесе*. Прислів'я типу – «*Якщо не переміг, то підмани*» (ліван.) [2, с. 114] вживається, щоб показати, що хитрість та обдурювання іноді допомагають у важких ситуаціях. Укр.: *оманою міста беруть; де омана, там і щастя*. Цікавим виявилось те, що для арабів поняття «*брехня, наклеп*» не рівнозначно поняттю «*обман*», і, тим більш, «*облудність, принадність, чарівність*». Брехня – це «*нещирість*», «*обмовлення*», «*каміння за пазухою*». Обман – це спосіб у важкій ситуації вирішити для себе питання позитивно, що не обов'язково нестиме негативні наслідки для того, кого обманули. Арабське дієслово «*блх*» та його похідні ще більше надають дії обману «*позитивності*». Воно, перш за все, означає «*схоплювати, чіпляти кігтями*». Стосовно людських взаємовідносин – «*зачепити живу струну душі*», «*полонити, зачаровувати*». Іншими словами, створювати ілюзії, міражі, які не мають реального підґрунтя для існування, але які приємні для слухача [2, с. 229-230].

Таким чином для ПАВ характерним є використання таких образних мовних засобів, як опозиція, синтаксична симетрія, параномазія, алітерація та ін., їх клішованість, стійкість та виокремлення тривіальних синонімічних засобів для передачі стійких та відтворюваних предикативних одиниць з повним або частковим переосмисленням [5, с. 106].

Фразеологічні вирази в арабській мові, які становлять повністю або частково переосмислені речення з повчальним чи узагальнюючим значенням можуть передавати різними способами свій зміст. Так ось у прислів'я «*Від правди не цураються, а з брехуном не знаються*» (егип.) [2, с. 116] може засуджуватися негативне відношення до брехні. Укр.: *мели, Іване, доки вітру стане; плети, плети, я чув таких, як ти; говорив Мирон рябої кобили сон; лепечи що хоч, аби губа не гуляла; говорить, що слина до губи принесе*. Прислів'я типу – «*Якщо не переміг, то підмани*» (ліван.) [2, с. 114] вживається, щоб показати, що хитрість та обдурювання іноді допомагають у важких ситуаціях. Укр.: *оманою міста беруть; де омана, там і щастя*. Цікавим виявилось те, що для арабів поняття «*брехня, наклеп*» не рівнозначно поняттю «*обман*», і, тим більш, «*облудність, принадність, чарівність*». Брехня – це «*нещирість*», «*обмовлення*», «*каміння за пазухою*». Обман – це спосіб у важкій ситуації вирішити для себе питання позитивно, що не обов'язково нестиме негативні наслідки для того, кого обманули. Арабське дієслово «*блх*» та його похідні ще більше надають дії обману «*позитивності*». Воно, перш за все, означає «*схоплювати, чіпляти кігтями*». Стосовно людських взаємовідносин – «*зачепити живу струну душі*», «*полонити, зачаровувати*». Іншими словами, створювати ілюзії, міражі, які не мають реального підґрунтя для існування, але які приємні для слухача [2, с. 229-230].

Таким чином прислів'я може оцінювати ту чи іншу ситуацію «*осудження*» за допомогою іншої ситуації, яку прийнято використовувати як ідіоматичний засіб на позначення такого роду вад людини. Саме повсякденні ситуації, які слугують певним засобом осуду, повчання, застереження тощо, слугують об'єктом їх опису та поширення, оскільки багато фразеологічних виразів в арабській мові на позначення концептів ДОБРО-ЗЛО можуть включати в себе засоби реалізації певної дії чи явища.

В арабській мові широко вживані образні порівняння (مبيش تلتا – ат-ташбіх), які розглядаються в арабській класичній науці про красномовність не як різновид тропу (مبيش تلتا – аль-маджаз), а як один із засобів виразності (مبيش تلتا – махасіну ль-калам), в яких не спостерігається «*відхилення від первинного*» значення, а за допомогою яких будь-яка властивість передається від того, у кого/що вона у надлишку, тому, у кого/чого її не вистачає. Зі структурної точки зору образні порівняння в арабській мові можна поділити на такі, в яких образ порівняння (مبيش تلتا – мушаббах біхі) постає: 1) нерозповсюдженим, тобто вираженим словом, словосполученням або одним реченням; 2) розповсюдженим, розвернутим, складеним з декількох словосполучень, які становлять ланцюг образів або цілісну картину. Наведемо приклад таких розвернутих

образних порівнянь: «Язык – твій кінь: збережеш його, і він тебе збереже; зрадиш йому, і він тебе зрадить» [2, с. 20-121]; «Язык – це твій господар: будеш охороняти його, він збереже тебе, якщо ставитимешся до нього легковажно, то і він не поквитається з тобою» (ліван). Живається, щоб вберегти людину від поквалливих висловлювань та закликати її до стриманості у словах. Укр.: *язик мій – ворог мій: раніше розуму говорить; язык мій – ворог мій; язык – мій найтяжчий ворог; язиче, язиче, лихо тебе миче, в мені ти сидиши, а мені добра не зичиши; язык мельне, та й у кут, а губу натовчуть; мовчи, глуха, менше гріх; млин меле – мука буде, язык меле – біда буде; язичку, язичку, маленька ти штучка, а велике лихо робиши; дай язикові волю – заведе у неволю.* «Язык, як солодкі фініки, а руки – як дрова» (ірак.) [2, с. 131]; «Слова, немов мед, а справи, немов різки» (букв.: немов очерет) (Майдані). «Розсіялись, неначе сабейці» [2, с. 171-172], «Зникнули, немов сабейці». Це прислів'я живається, коли хочуть підкреслити, що яка-небудь біда, нещастя знищила щент що-небудь або кого-небудь. Укр.: *поклали (покидали, заколихали) бурку круті гірки.*

Зауважимо, що поширення образного порівняння в арабських фразеологічних виразах на позначення концептів ДОБРО-ЗЛО здійснюється зазвичай за допомогою приєднання до «головного» слова підрядного речення, найчастіше – означального, в основному – безсполучникового, а також підрядного мети, умови та ін. Таким чином образ порівняння постає у вигляді «ланцюжка», або у вигляді «грона».

Широко розповсюджені в арабській мові також побутові образні порівнянні, предмет порівняння в багатьох з них непростий, для сприяє метафоризації «образу порівняння». Так, про людину, яка ставиться з любов'ю до своєї роботи чи професії, для якої не існує перешкод говорять: «إهل اجر ال اأب جي أم؛ أي راب سؤقلا طع» (ег.) [6, с. 159]. Укр.: *добра пряха й на скибці напряде; діло майстра хвалить; дільника і діло боїться; що вхопить, то зробиць; в умілого й долото рибу ловить; на що гляне, так тобі й учеше; майстер зна, що кобилі робити.* «فقتكس يف» [6, с. 168] Укр.: *стояти (стати) на дорозі кому-небудь; шлях (дорогу, стежку) заступити; стати поперек шляху; на переметі стати; зав'язати дорогу кому-небудь; (арх.) переп'ят устати; (іноді образн.) перекопати дорогу; заорати (переорати) дорогу кому-небудь.*

Висновки дослідження та перспективи подальших наукових досліджень у визначеному напрямі. В результаті проведеного аналізу фразеологічних одиниць арабської мови, нами були отримані дані про розподіл їх різноманітних розрядів в тих чи інших функціональних сферах, про їх структурно-семантичні особливості та ФСП. Так, для арабських ФО на позначення концептів ДОБРО-ЗЛО характерним є: 1) поширення бінарних опозицій фразеологічних виразів; 2) розвиненість синонімічних засобів передачі лексичних функцій; 3) відносно широке використання розвернутих образних порівнянь; 4) вираженість «узгальнено-повчальних» смислів за допомогою прислів'їв та приказок. Саме засоби реалізації бінарних опозицій використовуються в значній мірі для образної передачі душевного стану людини, її почуттів, емоцій та переживань, внутрішнього світу тощо. Різноманітність українських перифрастичних засобів, широке використання дієслівних аналітичних конструкцій в формах імперативу надають багатьом фразеологічним одиницям риси дидактичності, в той час як арабські фразеологічні вирази використовуються як важливий стилістичний засіб, який виконує «ідейне» навантаження. Також, слід зазначити, що в розглянутих нами арабських ФО широко використовуються прийоми персоніфікації суб'єкта, зокрема у Корані переважають перифрастичні позначення Аллаха, а також ідіоматичні засоби конкретизації абстрактних понять. Саме наявність образних фразеологічних понять узгальненого характеру свідчить про двозначність, дуалістичну природу (бінарність) онтологічної сутності арабської фразеології, яку підкреслює її антропоцентрична спрямованість ФО. Однак, не дивлячись на неспорідненість та приналежність арабської і української мов до різних мовних груп, ФСП обох мов на позначення концептів ДОБРО-ЗЛО містить національно-специфічні реалії, що є характерними для арабомовної та україномовної спільноти. У подальшому нашому дослідженні доцільно виявляється необхідність дослідження семантики одиниць номінативного поля концептів ДОБРО-ЗЛО в мовній свідомості носіїв арабської і української мов.

Література:

1. Баранов Х. К. Арабско-русский словарь: Ок. 42000 слов. – 6-е изд., стереотип. /Х. К. Баранов. – М. : Изд. «Русский язык», 1984. – 944 с.
2. Лингвострановедческий словарь арабских паремий (с лексико-фразеологическими комментариями) / Е. В. Кухарева; Моск. гос. ин-т межд. отношений (ун-т), каф. языков стран Ближнего и Среднего Востока. – М. : МГИМО(У) МИД России, 2007. – 277 с.
3. Поликанов В. Ф. Краткий словарь популярных арабских пословиц из Йемена с их переводом и русскими соответствиями. – СПб. – Изд.-во ВИС, 2007. – 94 с.
4. Словник фразеологізмів української мови / Уклад.: В. М. Білоноженко та ін. – К. : Наук. думка, 2008. – 1104 с.
5. Ушаков В. Д. Некоторые вопросы внутриязыкового сопоставительного анализа фразеологических речений арабского классического языка / В.Д. Ушаков // Вопросы языкознания. 1992. – № 2. – С. 100–111.
6. Фавзи А. М., Шкляр В. Т. Учебный русско-фразеологический словарь: Около 900 фразеологизмов. – М. : Рус. яз., 1989. – 616 с.
7. Beeston A. F. L. Arabic historical phraseology. Supplement to written Arabic. An approach to the basic structures. Published by Cambridge university press, New York, USA, 1969. – 156 p.
8. Joyce Akesson. Arabic Proverbs and Wise Saying. Pallas Athena Distribution, Lund, Sweden. Printed in the USA, 2011. – 229 p.

УДК 811.111'42

О. Г. Сторчак,

Харківський національний автомобільно-дорожній університет, м. Харків

СЕМАНТИКА ПОНЯТТЄВОГО КОМПОНЕНТУ КОНЦЕПТІВ HEAVY/ ВАЖКИЙ І LIGHT/ ЛЕГКИЙ В АНГЛОМОВНОМУ ДИСКУРСІ

Поняттєвий компонент концептів HEAVY і LIGHT складається з ядра, в яке входять когнітивні ознаки «великої ваги» і «малої ваги» відповідно, і двох шарів: перший шар концепту HEAVY містить 41 когнітивну ознаку, а концепту LIGHT – 34 когнітивні ознаки. У другому шарі концепти лексикалізовані синонімами.

Ключові слова: *поняттєвий компонент, концепт, когнітивна ознака.*